

8. Státní rozpočet

Státní rozpočet dosáhl mírného přebytku. Ten byl podobně jako v loňském roce ovlivněn především nepravidelností v čerpání prostředků z evropských fondů a také efekty svízného ekonomického růstu.

Výběr DPH na úrovni veřejných rozpočtů meziročně posílil o 8,6 %, jeho tempo na rozdíl od loňského roku zatím plnilo rozpočtové očekávání.

Výběr spotřebních daní mírně rostl, neboť snížení inkasa u tabákových výrobků (vyvolané administrativními vlivy) bylo plně kompenzováno svíznějším růstem u váhově dominantní daně z minerálních olejů.

Dobrá finanční situace podniků udržovala výběr korporátní daně výrazně nad rozpočtovým očekáváním.

Inkaso daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti těžilo z příznivé situace na pracovním trhu, v 1. čtvrtletí rostlo druhým nejvyšším tempem od konce roku 2009.

Vysoká růstová tempa celkových daňových příjmů kontrastovala s nízkými toky z rozpočtu EU.

Přestože státní rozpočet (SR) docílil v 1. čtvrtletí 2017 (dle údajů Ministerstva financí o pokladním plnění) kladného salda ve výši 4,7 mld. korun, šlo v rámci tohoto období roku o nejslabší výsledek za posledních pět let. Za nižším přebytkem stál meziroční pokles příjmů SR (o desetinu) vlivem značně nepravidelného toku prostředků z rozpočtu EU¹. Zatímco v 1. loňském čtvrtletí z něj do SR doputovalo 79,2 mld. korun (většinou vztahených ještě k programovému období 2007–13), o rok později jen 26,5 mld. Dosud slabé čerpání v současném programovém období letos dokládá i rekordně nízký objem kapitálových výdajů. SR tak udržel v přebytku především přetrvávající růst ekonomiky, jenž podpořil výběr přímých daní, ale i DPH. Saldo SR, které tvoří rozhodující složku deficitu či přebytku sektoru vládních institucí, činilo letos ve vztahu k nominálnímu HDP +0,4 %. (o rok dříve +4,0 %).

Celostátní výběr váhově nejvýznamnější daně – DPH – meziročně posílil o 8,6 % (na úrovni SR o 7,4 %)². Vysoká tempa souvisela s příznivým vývojem ekonomiky, který stimuloval podnikatelskou aktivitu a projevoval se mj. svízným růstem výdajů na konečnou spotřebu (u domácností nominálně o 6,2 %, u vládních institucí o 5,4 %). Dílčí negativní dopad na výběr daně mělo snížení sazby DPH na stravovací služby, podobně jako meziroční redukce zadržované částky provedených nadměrných odpočtů DPH. Letošní růst inkasa DPH ovlivňuje i fakt, že jeho loňský výběr (na rozdíl od ostatních objemově významných daní) těsně nenaplnil rozpočtová očekávání.

Ze spotřebních daní získal stát meziročně o 2,1 % více (za celý loňský rok o 5,2 %). Slabší letošní výsledek byl ovlivněn snížením inkasa daně z tabákových výrobků působením administrativních vlivů³. Šlo zároveň o jedinou objemově významnější daň, u níž letošní dynamika inkasa zaostávala za rozpočtovým očekáváním. Dařilo se naopak výběru klíčové spotřební daně z minerálních olejů, jenž posílil o 6,9 %. Projevil se zde vliv rostoucích výkonů osobní i nákladní dopravy s následným dopadem do spotřeby motorové nafty i benzínu. Z váhově méně významných daní se navýšilo inkaso energetických daní (vlivem chladnější zimy), rostl i výběr spotřební daně z piva (u lihu pouze stagnoval).

Celostátní výběr korporátních daní pokračoval v silném růstu z předchozích dvou let. Ve srovnání s 1. loňským čtvrtletím posílil o 10,2 %. Jeho letošní výběr zároveň poprvé převýšil dosavadní předkrizové maximum (1. čtvrtletí 2008), když překonal vliv silného propadu z roku 2009 i následného snížení sazeb daně (z 21 % na současných 19 %). Loňská i dosavadní letošní⁴ tempa výběru výrazně překračovala rozpočtová očekávání a dokládala přetrvávající vysokou míru ziskovosti podniků.

Na dani z příjmu fyzických osob (DPFO) ze závislé činnosti inkasoval stát meziročně o desetinu více. Ve výběru se plně projevovala příznivá situace na trhu práce (vysoký růst zaměstnanosti, navyšování průměrných mezd ve firemní sféře i v odvětvích s dominancí státu). Meziročně příznivější byl letos i celostátní výběr DPFO ze samostatné výdělečné činnosti, který do značné míry odráží finanční situaci drobných podnikatelů⁵.

Celkové daňové příjmy (vč. pojistného na sociálním zabezpečení) v 1. čtvrtletí meziročně posílily o 7,5 %, téměř dvojnásobným tempem než celoroční rozpočtové očekávání. To nebylo naplněno u nedaňových a ostatních příjmů, za jejichž prudkým meziročním poklesem (o 53 mld. korun) stál výpadek příjmů z rozpočtu EU. Z něj bylo letos nejvíce získáno na společnou zemědělskou politiku (17,3 mld.). Na krytí

¹ Dle propočtů MF by hospodaření státního rozpočtu (SR) očištěné na příjmové i výdajové straně o prostředky z rozpočtu EU (a finančních mechanismů) skončilo letos schodkem 4,6 mld. korun (v 1. čtvrtletí roku 2016 by takto očištěný výsledek představoval schodek 12,0 mld.).

² Od 1. 1. 2017 klesl změnou rozpočtového určení daní podíl SR na celostátním výnosu DPH ze 70,25 % na 69,68 % ve prospěch podílu obcí. Recipročně došlo k úpravě procentního podílu u výnosu daně z příjmu fyzických osob z příznání, a to ve prospěch SR.

³ Došlo k vrácení daně za staré krabičky cigaret, jež bylo nutno stáhnout z oběhu. Stažení cigaret souviselo s uvedením nových produktů zatížených vyšší sazbou daně a obsahujících důslednější zdravotní varování.

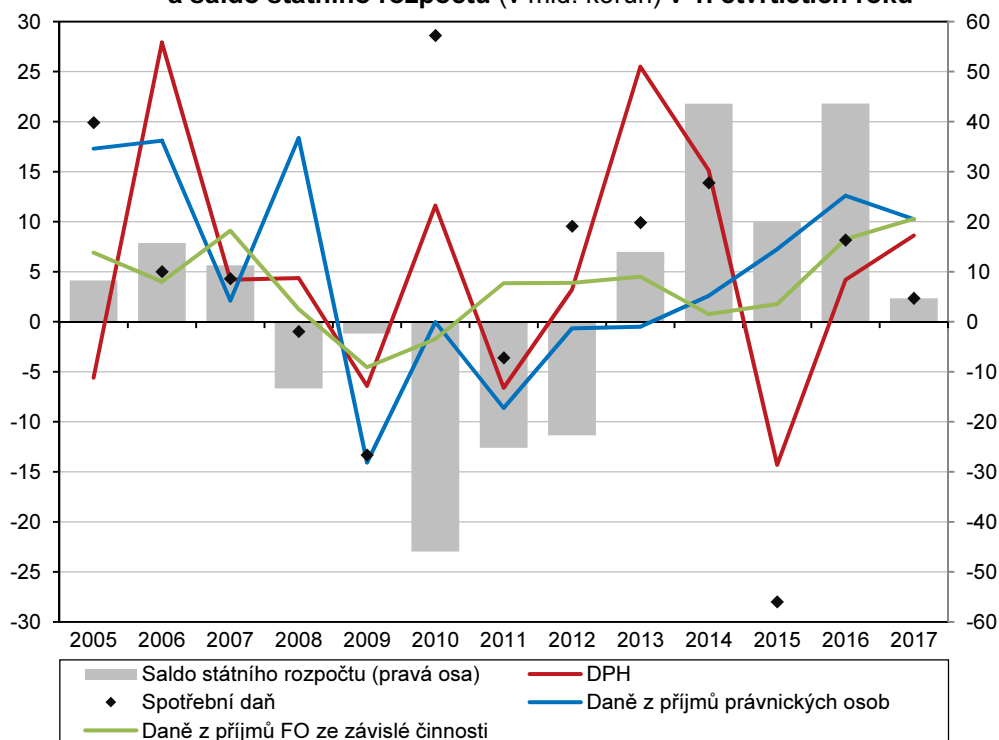
⁴ Silnější vypovídající hodnotu vzhledem k roku 2017 však bude mít až údaj za 2. čtvrtletí, ve kterém již budou zahrnuty i výsledky příznání největších plátců daně (většina těchto plátců využívá služby daňových poradců s odkladem podání příznání na červen).

⁵ Ten v 1. čtvrtletí 2016 činil 7 mld. korun a byl meziročně o osminu vyšší. Meziročně příznivější bylo inkaso této daně i za čtyři letošní měsíce (o 1,3 mld.), a to navzdory skutečnosti, že dosáhlo záporné hodnoty (-0,9 mld., v souvislosti s vratkami daně při ročním zúčtování záloh).

výdajů, jimiž SR předfinancoval operační programy ze současného programového období, pak přišlo 6,3 mld.

Graf č. 19 **Celostátní inkasa vybraných daňových příjmů (meziročně v %) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun) v 1. čtvrtletích roku**

Zdroj: MF ČR

Čerpání investic v novém programovém období EU bylo loni stejně jako na počátku roku 2017 omezené vlivem celkově nižší připravenosti hlavně větších dopravních projektů.

K růstu běžných výdajů přispěly zejména vyšší sociální dávky a výdaje na mzdy zaměstnancům v odvětvích s dominancí státu.

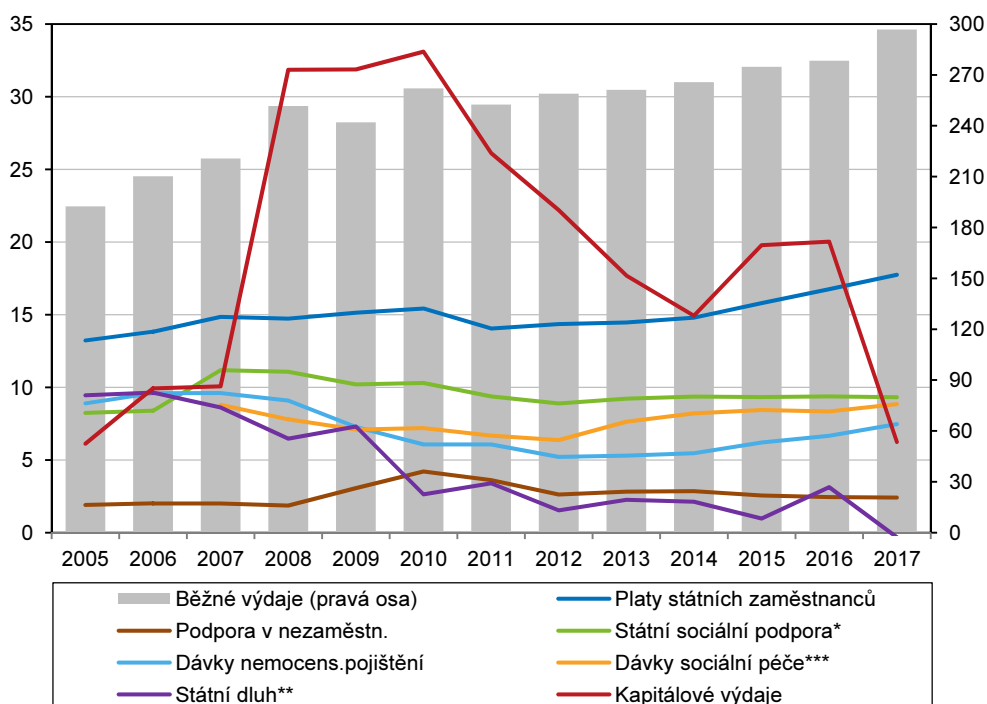
Celkové výdaje SR vzrostly od ledna do března meziročně o střídmych 1,6 %. Přesto šlo v rámci 1. čtvrtletí o druhé nejvyšší tempo za posledních sedm let. Růst běžných výdajů (o 6,6 %) byl na rozdíl od propadu investic (o 69 %) rozpočtem očekávaný. Kapitálové výdaje SR činily za první tři letošní měsíce jen 6,2 mld. korun (společně s dubnem 9,6 mld.). Polovina investic směřovala na společné projekty ČR a EU⁶ (zejm. do OP Doprava). Podíl investic na všech výdajích SR činil v 1. čtvrtletí jen 2,1 %.

Ke zvýšení běžných výdajů (o 18,4 mld. korun meziročně) nejvíce přispěly sociální dávky (s růstem o 5,2 %) a neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně (+10,2 %), jejichž svižné tempo souviselo zejména s navýšením platů v regionálním školství od 1. září 2016 (pracovníkům pedagogickým o 8 % a nepedagogickým o 5 %). Výdaje na platy zaměstnanců státu se navýšily o 6 % (stejně jako o rok dříve). O třetinu meziročně posílily také neinvestiční transfery podnikatelským subjektům. Naopak ve směru redukce běžných výdajů v 1. čtvrtletí působily nižší odvody státu do rozpočtu EU a zejména pak výdaje na státní dluh (o 3 mld.)⁷.

⁶ V 1. čtvrtletí 2016 bylo na spolufinancování alokováno 15,7 mld. korun, z toho bezmála 90 % se týkalo v současnosti již skončeného programového období 2007 až 2013.

⁷ Zatímco v 1. loňském čtvrtletí vykázala rozpočtová kapitola Státní dluh čisté výdaje 3,1 mld. korun, o rok později čisté příjmy za 0,3 mld.

Graf č. 20 **Vybrané výdaje státního rozpočtu v 1. čtvrtletích roku**
(v mld. korun)

*Vč. dávek péčovské péče.

**Jde o čisté výdaje, ve výdajích jsou započteny i příjmy kapitoly Státní dluh.

***Dávky pomoci v hmot. nouzi, dávky osobám se zdravot. postižením, příspěvek na péči dle zákona o soc. službách.

Zdroj: MF ČR, MPSV

Meziroční růst výběru pojistného na sociální zabezpečení byl letos nejvyšší za posledních devět let, deficit důchodového účtu se přesto nesnížil.

Sociální dávky vzrostly o 5,2 % (v 1. loňském čtvrtletí činil meziroční růst 5,7 %) a na celkových výdajích SR se podílely 43,7 % (nejvíce za posledních šest let). Táhly je především objemově dominantní výdaje na důchody (+5,4 %), neboť bylo využito nové legislativní úpravy umožňující zvýšit důchody nad rámec standardní valorizace⁸. Vedle toho na výši důchodů působil i růst mezd (z nichž jsou důchody vyměřovány) a také měnící se mezigenerační struktura důchodců. Počet všech příjemců důchodů meziročně stagnoval (v kategorii starobních důchodců ale došlo ke zvýšení o 0,6 %). Deficit salda důchodového účtu (rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody ze SR) čílal 4,6 mld. korun (v rámci 1. čtvrtletí v posledních čtyřech letech stagnoval). Pozitivně působil silící růst výběru pojistného (+6,6 %, nejvyšší tempo od 1. čtvrtletí 2008), jenž reflektoval velmi dobrou kondici pracovního trhu.

Pokračoval růst dávek nemocenského pojištění, legislativní úpravou narostly také příspěvky na péči...

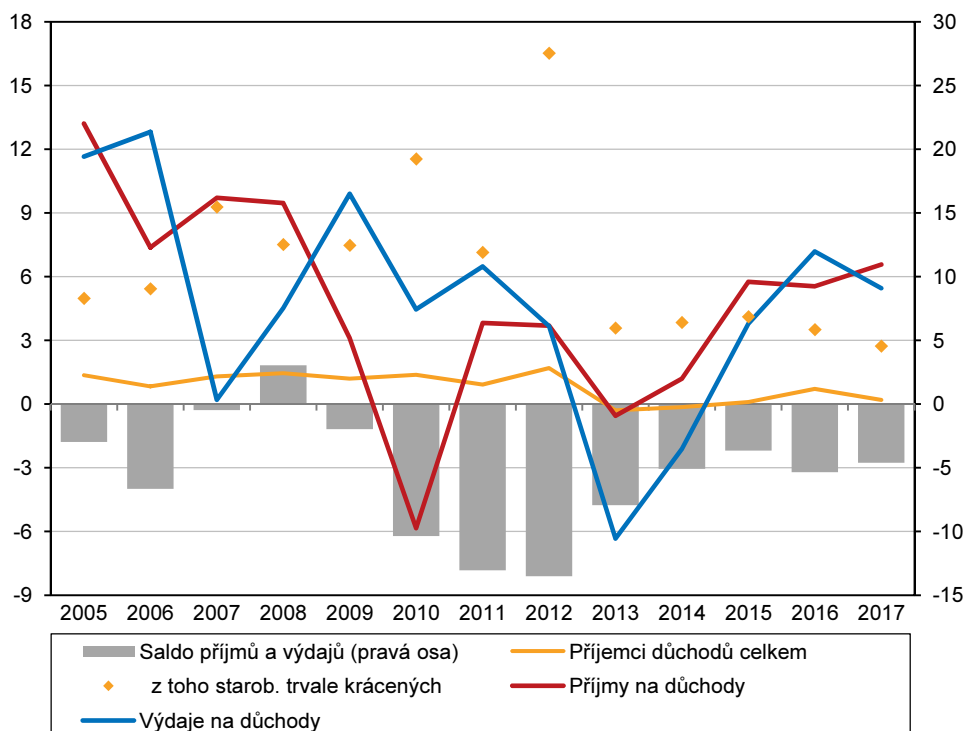
Výdaje na ostatní sociální dávky činily 30 mld. korun (meziroční zvýšení o 4,3 %). Za zrychlením růstu stály především vyšší výdaje na dávky nemocenského pojištění (za poslední tři roky o více než třetinu). Souviselo to s růstem pracovní neschopnosti, mezd (ovlivňujících výši průměrné denní dávky nemocenské) i vyšším čerpáním peněžité pomoci v mateřství. O 6 % posílily i dávky sociální péče (působením vyšších dávek pro zdravotně postižené a valorizace příspěvků na péči, které převýšily efekt poklesu dávek pomoci v hmotné nouzi o 15 %). Váhově významné dávky státní sociální podpory, obdobně jako podpora v nezaměstnanosti, se mírně snížily (o 1 %). Obě tak odrážely příznivější finanční situaci domácností.

...příznivější finanční situace domácností se odrazila v redukci objemu dávek hmotné nouze, státní sociální podpory i podpory nezaměstnaným.

⁸ Od roku 2015 došlo k návratu k tradičnímu valorizačnímu schématu důchodů, který opět plně zohledňuje nárůst spotřebitelských cen a dále třetinu nárůstu reálné mzdy. Loni byl navíc schválen nový zákon o důchodovém připojištění, který umožňuje vládě navýšit důchody až o 2,7 %, pokud by zvýšení vyplácených důchodů dle obecných pravidel (standardního valorizačního schématu) bylo příliš nízké. Tato možnost byla pro rok 2017 použita. V roce 2016, kdy tento postup ještě nebylo možno využít, došlo k navýšení důchodů nad rámec běžné valorizace prostřednictvím jednorázového příspěvku (1200 korun), jenž byl vyplacen v únoru 2016.

Graf č. 21 **Příjemci důchodů, příjmy i výdaje na důchody ze SR (meziroč. v %) a bilance důchodového účtu (v mld. korun) v 1. čtvrtletích roku**

Zdroj: MF, ČSSZ

Výše státního dluhu během 1. čtvrtletí prudce narostla a dosáhla nejvyšší hodnoty v historii ČR,...

...byla však ovlivněna specifickou situací na dluhopisovém trhu odrážející očekávání blízkého se ukončení režimu devizových intervencí.

Relativní výše dluhu sektoru vládních institucí klesla v Česku loni o 3,1 p.b., především vlivem redukce nominální hodnoty dluhu.

Česko bylo čtvrtou relativně nejméně zadluženou zemí Unie.

Státní dluh dosáhl na konci března 1789 mld. korun a během 1. čtvrtletí se navýšil o téměř 11 % (po většinu loňského roku se přitom dluh redukoval). Dosud nejvyšší úroveň zadlužení (z konce března 2013) tak převýšil o 73 mld. Prudký nárůst dluhu souvisel s větším objemem vydaných střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů (SDD) určených na krytí splátek SDD, které se očekává ve zbývající části letošního roku. V 1. čtvrtletí došlo také k emisi státních pokladničních poukázek (za 70 mld. korun) realizované jen z důvodu využití záporných výnosů⁹. Tyto operace měly vliv pouze na vnitřní zadlužení, neboť korunová hodnota vnějšího dluhu při minimálním pohybu na straně výpůjček i splátek fakticky stagnovala (vnější dluh se na celkové zadlužení státu podílel 15,1 % – nejméně od konce roku 2004). V první třetině roku vrcholil příliv spekulativního kapitálu do ČR v souvislosti s očekávaným ukončením režimu devizových intervencí. Vypovídá o tom i silný růst objemu českých dluhopisů v držbě zahraničních investorů. Zatímco ti na konci roku 2016 vlastnili korunové dluhopisy v hodnotě 424 mld. korun, na konci letošního dubna již za 718 mld. korun (což odpovídalo bezmála polovině hodnoty všech korunových dluhopisů).

Dluh sektoru vládních institucí (zohledňující i hospodaření územně správních celků či zdravotních pojišťoven) dosáhl dle aktuálních dat ČSÚ na konci 4. čtvrtletí 2016¹⁰ výše 1 755 mld. korun a ve vztahu k HDP činil 37,2 %. Na meziročním snížení relativní zadluženosti (o 3,1 p.b.) se z větší části podílela redukce nominální hodnoty dluhu (o 81 mld.), projevil se ale i vliv vyššího HDP. Česko bylo na sklonku roku 2016 čtvrtou relativně nejméně zadluženou zemí EU (za Estonskem, Lucemburskem a Bulharskem), šlo o nejlepší postavení od roku 1995. Svou relativní zadluženost loni (stejně jako během roku 2015) zredukovaly dvě třetiny zemí EU. Z desítky nejvíce zasažených států však podobné dokázalo ve větší míře jen Chorvatsko (o 2,5 p.b.). Z velkých ekonomik se v tomto směru nejvíce dařilo Německu, jehož zadluženost za posledních pět let klesla ze 79,9 % na 68,3 % HDP.

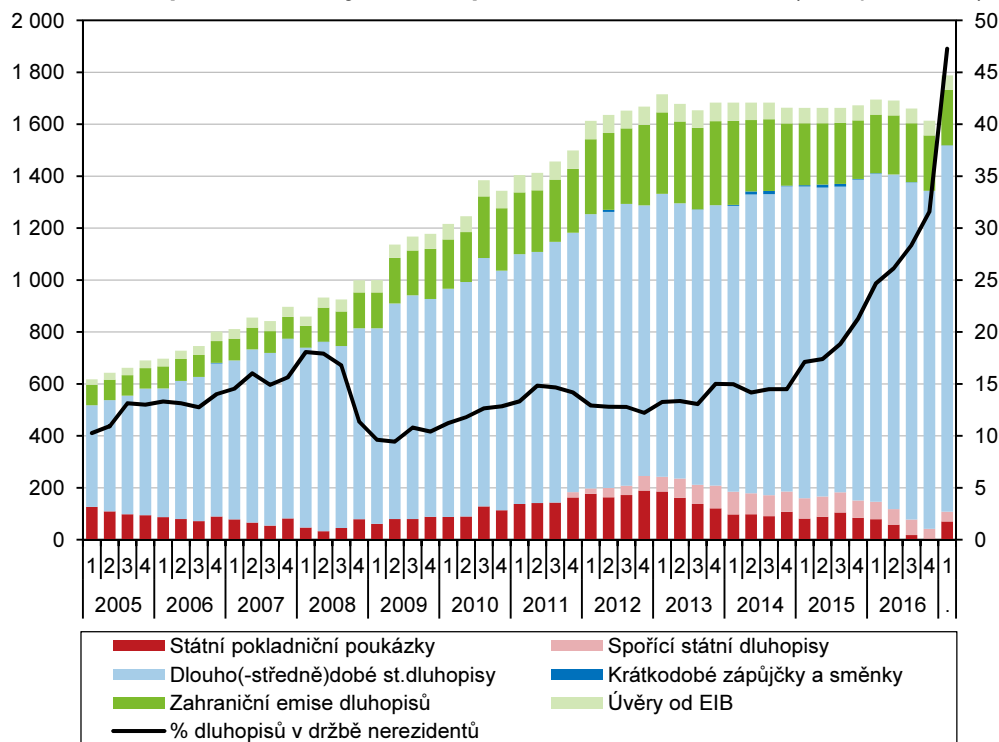
⁹ Tyto státní pokladniční poukázky vydané v průběhu 1. čtvrtletí roku 2017 neslouží ke krytí potřeby financování v roce 2017, neboť se předpokládá jejich splacení ještě během letošního roku.

¹⁰ Předběžné údaje o dluhu a deficitu sektoru vládních institucí za 1. čtvrtletí 2017 zveřejní ČSÚ 3. července 2017, Eurostat pak 20. července 2017.

Sektor vládních institucí dosáhl v roce 2016 poprvé v historii ČR kladného salda hospodaření, subsektor místních vládních institucí vykázal přebytek již čtvrtý rok v řadě.

Sektor vládních institucí v ČR loni vykázal (v aktualizovaném vyjádření)¹¹ poprvé v historii přebytek, jenž činil 27,6 mld. korun (resp. 0,58 % HDP). K meziročně příznivějšímu výsledku (o 56,5 mld.) pomohly místní vládní instituce, jejichž saldo hospodaření (+44,8 mld.) však do značné míry souviselo s omezením investiční aktivity. Deficit ústředních vládních institucí se meziročně snížil o tři pětiny (na 22,1 mld.). Sektor vládních institucí loni docílil přebytku hospodaření v desítce zemí EU (vedle Česka např. i v Německu či Švédsku).

Graf č. 22 **Struktura státního dluhu ČR (stav na konci čtvrtletí, v mld. korun) a podíl korunových dluhopisů v držbě nerezidentů (v %, pravá osa)**

Zdroj: MF

¹¹ Indikátory salda hospodaření a dluhu vládních institucí jsou založeny na aktuálním principu. Dle něj jsou příjmy i výdaje přiřazeny období, se kterým věcně souvisí, tj. bez ohledu na období uskutečnění hotovostního toku (jak je tomu v případě pokladního plnění).

